

Strokovna avtonomija šolske svetovalne službe

■ **Dejan Hozjan** je izredni profesor za področje pedagogike in je zaposlen na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Na Univerzi na Primorskem je bil prorektor za študijske zadeve in na Pedagoški fakulteti prodekan za znanstvenoraziskovalno dejavnost. Trenutno je vodja Centra za vseživljenjsko učenje in koordinator študijskega programa *Izobraževanje odraslih in razvoj kariere* na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.

V letošnjem letu obeležujemo 50. obletnico ideje Franca Pedička o vzpostavitvi šolske svetovalne službe v slovenskem izobraževalnem prostoru. Kljub temu, da si je šolska svetovalna služba v tem obdobju izoblikovala svoj položaj v pedagoški praksi, pa se utemeljeno postavlja vprašanje o njeni strokovni neodvisnosti in avtonomiji.

Uvod

Petdeset let šolske svetovalne službe v slovenskem izobraževalnem prostoru je odlično izhodišče za pregled prehojene poti in stopnje razvitosti le-te v današnjem času. Eden ključnih kazalnikov za razumevanje razvitosti šolske svetovalne službe je zagotovo raven njene strokovne avtonomije. Ta natančneje opredeljuje njen strokovni razvoj in predvsem zaupanje v njeno strokovno delo s strani različnih deležnikov, npr. vodstev šol, učiteljev, staršev in učencev.

Z iskanjem odgovora na vprašanje, kako se je razvijala strokovna avtonomija šolske svetovalne službe, želimo nadgraditi razmišljanje o strokovni avtonomiji v šolskem prostoru, ki se prvenstveno ustavlja ob avtonomiji učiteljev, in dodati nov košček v mozaik pomanjkljivega teoretičnega in empiričnega raziskovanja položaja in dela šolske svetovalne službe.

Kratek pogled na razvoj strokovne avtonomije šolske svetovalne službe

Franc Pediček, utemeljitelj šolske svetovalne službe na Slovenskem, v svojih delih nikjer eksplicitno ne problematizira vprašanja strokovne avtonomije šolske svetovalne službe, kar je na nek način razumljivo, saj s samim vzpostavljanjem koncepta šolske svetovalne službe v slovenskem prostoru ni bilo moč jasno predvidevati odnosnega razmerja šolske svetovalne službe do različnih deležnikov v šolskem

Foto: Peter Prebil

prostoru. Kljub umanjkanju neposrednih razprav o Pedičkovem videnju avtonomije šolske svetovalne službe pa je moč zaznati njegov posreden pogled. Pediček je snoval idejo o šolski svetovalni službi na potrebah takratne družbe. »Ker doživlja naša družba vedno globlje spremembe na produkcijsko-tehničnem, političnem in kulturnem torišču ter vznikajo zaostrena nasprotja tudi v premenah naše družine, šole in vzgoje, postaja uresničevanje svetovalnega dela tudi v našem družbenem prostoru in času vedno bolj pomembno in nujno« (Pediček, 1967: 395). Šolska svetovalna služba je bila razumljena kot instrument povezovanja med produkcijsko-tehničnim, političnim, kulturnim in družin-

skim diskurzom. Z vidika strokovne avtonomije gre za izrazito zahtevno nalogo, ki je postavljena pred šolsko svetovalno službo, saj mora krmariti med različnimi (in pogosto nasprotujočimi si) interesi, npr. državo, ravnateljem, starši itd. Kot vodilo šolske svetovalne službe pri iskanju lastne poklicne identitete vidi Pediček v

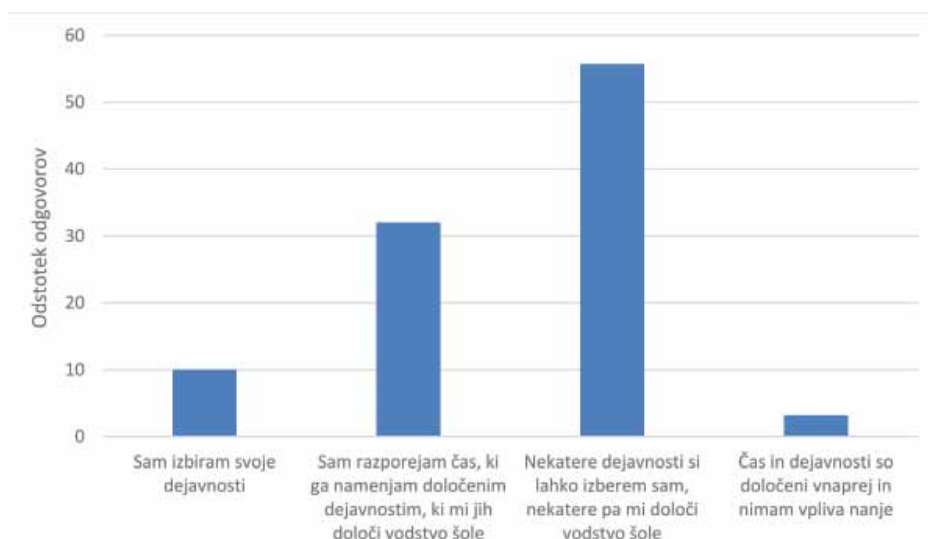
Obstajajo številna področja, ki kažejo na možnosti kvalitetnega razvoja strokovne avtonomije šolskih svetovalnih delavcev, pri čemer se je treba posebej osredotočiti na zmanjševanje administrativnih obremenitev in povečevanje enakih možnosti za nadaljnji strokovni razvoj.

humanizaciji in učlovečenju. »Še posebno pomembno postaja danes svetovalno delo v vzgoji kot temeljni obliki socializacije in humanizacije človeka ter za osrednjo ustanovo, ki je čedalje bolj obvezana za to družbljenje in človečenje človeka, to je za sodobno šolo« (Pediček, 1967: 395).

Iskanje odgovora na podobno vprašanje, kot smo ga zasledili pri Francu Pedičku, lahko opazimo skoraj dvajset let kasneje pri Metodu Resmanu. Resman z določenim kronološkim zamikom in poznavanjem praktičnega razvoja šolske svetovalne službe poda eksplicitnejši pogled na strokovno avtonomijo šolske svetovalne službe. Po njegovem mnenju je strokovna avtonomija razumljena v naslednjem pomenu: »... da se svetovalna služba, čeprav spoštuje šolske zakone in predpise, ne udinja dnevni šolski politiki. Pri delu izhaja iz določenega humanističnega, filozofskega pogleda na svetovalno delo, na katerem gradi tudi doktrino svetovalnega dela. Stalno strokovno izpopolnjevanje in usposabljanje je zato ena od temeljnih zahtev oziroma potreb sodobnega svetovalnega dela« (Resman, 1996: 7). Iz zapisanega je razvidno, da Resman jasno opozori na eno ključnih nevarnosti šolske svetovalne službe, to je podrejanje različnim notranjim in zunanjim vplivom. »Poseben položaj svetovalne službe, to je, da deluje znotraj inštitucije, in dejstvo, da so šolski svetovalci državni uslužbenci, nosi v sebi nevarnost, da ta služba postane vzvod inštitucij države, šolskega sistema in drugih zunanjih inštitucij, ki jim je otrok in delo z njim glavno področje dela. Pristajanje na tak položaj bi spremenilo njihovo poslanstvo. Šolski svetovalni delavci ne bi smeli biti ljudje, ki so jim vodilo pri delu vnaprej (od države oziroma šolskih oblasti) predpisane (enotne, enake) naloge« (Resman, 1996: 9). Pot do umika šolske svetovalne službe od podrejenosti državnim, šolskim in drugim zunanjim institucijam se prvenstveno kaže v sledenju temeljnemu poslanstvu svetovalnega dela, tj. humanistični doktrini, ki v prvo vrsto postavlja dobrobit otrok in mladostnikov.

Vendar se vprašanje strokovne avtonomije šolske svetovalne službe ne pojavlja le v razpravah strokovnjakov s področja pe-

Graf 1: Samoocena avtonomije šolske svetovalne službe (Vršnik, 2008: 88).

dagogike, ampak dobiva pomembno vlogo tudi v političnih dokumentih. Predvsem imam v mislih *Programske smernice* o delu šolske svetovalne službe v vrtcih in šolah iz leta 2008, kjer je med temeljnimi načeli moč zaslediti strokovno avtonomnost. Po mnenju snovalcev teh smernic je šolska svetovalna služba strokovno avtonomna na naslednji način: »V strokovnem pogledu je svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pri svojem delu avtonomna. Vselej – ne glede na mišljenje ali pričakovanja drugih v vzgojno-izobraževalni ustanovi – je dolžna posredovati korektna strokovna mnenja. Ko gre za strokovna

vprašanja, o načinih svojega dela odloča sama. Svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli ima pravico in dolžnost odkloniti vse naloge in zadolžitve, ki so v nasprotju s strokovno etičnimi načeli dela« (*Programske smernice*, 2008: 10–11). Podobno, kot smo lahko prej zasledili pri Francu Pedičku in Metodu Resmanu, tudi *Programske smernice* izpostavljajo neodvisnost šolske svetovalne službe pri njenem delu in v odnosu do drugih akterjev v šolskem prostoru. Za razliko od prej omenjenih avtorjev pa *Programske smernice* jasno izpostavljajo novo raven strokovne avtonomnosti, in sicer poklicno avtonomnost. »Načelo strokovne avtonomnosti velja tudi za odnos med svetovalnimi delavci znotraj svetovalne službe. /.../ Svetovalni delavec ima v odnosu do svetovalnega delavca drugega strokovnega profila prav tako pravico in dolžnost odkloniti vse naloge, ki presegajo njegovo strokovno področje. Sodelovanje med svetovalnimi delavci z različnim strokovnim profilom naj potemtakem temelji na

Pot do umika šolske svetovalne službe od podrejenosti državnim, šolskim in drugim zunanjim institucijam se prvenstveno kaže v sledenju temeljnemu poslanstvu svetovalnega dela, tj. humanistični doktrini, ki v prvo vrsto postavlja dobrobit otrok in mladostnikov.

Tabela 1: Pogostost opravljanja posameznih nalog šolske svetovalne službe (Vršnik, 2008: 88).

Komponenta	N	M	SD
Strokovno svetovanje	82	2,67	,31
Sodelovanje s starši in strokovnjaki zunaj šole	81	2,84	,28
Izvajanje strokovnih dejavnosti z učenci	81	2,40	,31
Administrativno delo	82	2,68	,29
Delo z nadarjenimi in z učenci s posebnimi potrebami	81	2,64	,46
Organizacija rednih dejavnosti šole	79	2,16	,40

Tabela 2: Možnosti stalnega strokovnega izpopolnjevanja šolske svetovalne službe (Vogrinc in Krek, 2012: 48).

		Možnosti stalnega strokovnega izpopolnjevanja					
		Zelo slabo	Slabo	Srednje dobro	Dobro	Zelo dobro	Skupaj
Vrtec	Število	4	5	37	46	36	128
	%	3,1	3,9	28,9	35,9	28,1	100,0
Osnovna šola	Število	2	4	24	26	30	86
	%	2,3	4,7	27,9	30,2	34,9	100,0
Srednja šola	Število	0	1	7	13	10	31
	%	0,0	3,2	22,6	41,9	32,3	100,0
Skupaj	Število	6	10	68	85	76	245
	%	2,4	4,1	27,8	34,7	31,0	100,0

jasnih strokovno avtonomnih opredelitvah in prispevkih ...» (Programske smernice, 2008: 11). Iz opisa načela strokovne avtonomnosti je jasno razvidno, da morajo šolski svetovalni delavci graditi strokovno avtonomnost na sodobnih spoznanjih pedagoško-psihološke stroke in natančnem poznavanju dometa lastne poklicne kompetentnosti.

Lastna percepcija strokovne avtonomije šolske svetovalne službe

Kljub natančnemu opisu strokovne avtonomije šolske svetovalne službe pa se pojavlja vprašanje, na kakšen način šolski svetovalni delavci sami zaznavajo stro-

kovno avtonomijo. Če izhajamo iz raziskave Tine Vršnik iz leta 2008 o samooceni avtonomije s strani šolskih svetovalnih delavcev, lahko vidimo, da si lahko le 10 % šolskih svetovalnih delavcev samih izbira svoje dejavnosti in 32 % določa in razporeja delovni čas, kar pomeni, da jih nekaj več kot 40 % ocenjuje, da so pri svojem delu avtonomni. Velika večina jih meni, da so pri svojem delu le delno avtonomni. Pri tem je še posebej zaskrbljujoč podatek, da 2,3 % šolskih svetovalnih delavcev meni, da pri svojem delu niso strokovno avtonomni (Graf 1).

Ob navedenih podatkih o strokovni avtonomiji šolskih svetovalnih delavcev je treba omeniti, da le-ti izrazito izpostavljajo, da jih pri njihovem strokovnem

delu močno obremenjuje administrativno delo. Anketirani šolski svetovalni delavci namreč kot drugo najpogostejšo dejavnost (tako za sodelovanjem s starši in strokovnjaki zunaj šole) izpostavljajo administrativno delo, ki je povezano z vpisom učencev in organizacijo izobraževanja (Tabela 1).

Naj ob zaključku prispevka izpostavim še rezultate raziskave Janeza Vogrinca in Janeza Kreka, iz katere je razvidno, da je 64 % šolskih svetovalnih delavcev v vrtcih, 65 % v osnovnih šolah in 74 % v srednjih šolah zelo zadovoljnih z možnostmi stalnega strokovnega izpopolnjevanja in posledično poklicnega razvoja. Zaskrbljujoče pa je, da kar 7 % šolskih svetovalnih delavcev v vrtcih in osnovnih šolah ocenjuje svoje možnosti za strokovno izpopolnjevanje kot zelo slabe (Tabela 2).

Z vidika strokovne avtonomije gre za izrazito zahtevno nalogo, ki je postavljena pred šolsko svetovalno službo, saj mora krmariti med različnimi (in pogosto nasprotujočimi si) interesi, npr. državo, ravnateljem, starši itd.

Prikazani rezultati raziskav kažejo, da se šolska svetovalna služba v slovenskem prostoru razvija v smeri, ki si jo je zadal Franc Pediček. Vendar je ob tem treba opozoriti, da obstajajo številna področja, ki kažejo na možnosti kvalitetnega razvoja strokovne avtonomije šolskih svetovalnih delavcev, pri čemer se je treba posebej osredotočiti na zmanjševanje administrativnih obremenitev in povečevanje enakih možnosti za nadaljnji strokovni razvoj. ◀

Literatura

- Pediček, Franc (1967): *Svetovalno delo in šola*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli* (2008). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Resman, Metod (1996): Profesionalizacija šolskega svetovalnega dela. V: Rupar, Brigita (ur.) (1996): *Profesionalizacija šolskega svetovalnega dela*. Zbornik s posveta. Portorož: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, Sekcija šolskih svetovalnih delavcev.
- Vogrinc, Janez; Krek, Janez (2012): *Delovanje svetovalne službe. Analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti v vzgojno-izobraževalnem sistemu*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Vršnik, Tina (2008): Šolska svetovalna služba v osnovnih šolah – Vloga in delovne naloge s posebnim poudarkom na delu z nadarjenimi učenci in dodatni strokovni pomoči. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 59, št. 2, str. 82–98.

